

Asia: VN/2774/2026

Hallituksen esitysluonnos laiksi terveydenhuoltolain 51 §:n muuttamisesta (digitaalinen hoidon tarpeen arvio)

Lausunnonantajan taustatiedot

Klikkaa ja lisää otsikko valintakysymykselle

Muu julkinen toimija

Pidättekö kannatettavana, että esityksessä ehdotetulla tavalla potilas voisi tehdä hoidon tarpeen arvion digitaalisesti ja siinä voitaisiin hyödyntää automaatiota?

Vastaus

-

Pidättekö kannatettavana, että esityksessä ehdotetulla tavalla digitaalisen hoidon tarpeen arvion tekemisessä voitaisiin hyödyntää tekoälyä?

Vastaus

-

Katsotteko, että potilaan oikeudet on esityksessä huomioitu oikealla tavalla?

Vastaus

-

Katsotteko, että virkavastuun kohdentuminen on esityksessä huomioitu oikealla tavalla?

Vastaus

-

Kysymys hyvinvointialueille: missä aikataulussa esityksessä tarkoitetun digitaalisen hoidon tarpeen arvion käyttöönotto olisi mahdollista?

Kirjoita tähän:

-

Katsotteko, että jatkossa hoidon tarpeen arvion tekemiseen käytettävä järjestelmä tulisi toteuttaa kansallisesti (esityksessä todettu malli A tai B)?

Vastaus

-

Huomioiko esitys mielestänne riittävästi teknologiaa kehittävien yritysten näkökulman?

Vastaus

-

Muut kommenttinne esityksestä:

Kirjoita tähän:

Esitysluonnoksessa todetaan, että ehdotettavan sääntelyn tavoitteena on mahdollistaa terveydenhuoltolain 51. pykälässä tarkoitetun hoidon tarpeen arvion tekeminen digitaalisesti automaatiota käyttäen. Automaatio viittaa esitysluonnoksessa mahdollisuuteen hyödyntää tekoälyä. Digitaalinen hoidon tarpeen arvio tehtäisiin lääkinällisellä laitteella, joka tässä yhteydessä on tietojärjestelmä, ja tämä lääkinällinen laite tekisi arvion potilaan hoidon tarpeesta ja sen kiireellisyydestä.

Kotimaisten kielten keskus (Kotus) nostaa lausunnossaan esille seuraavia kieleen, ymmärrettävyyteen ja kognitiiviseen saavutettavuuteen liittyviä näkökulmia:

1) Esityksessä ei oteta kantaa hoidon tarvetta arvioivan tietojärjestelmän kielen laatuun. Digitaalisissa palveluissa hyvä, laadukas kieli on hyvin toimivien palveluiden keskeinen tekijä. Hyvään kieleen ohjaavat esimerkiksi hallintolaki (9. §) sekä laki hyvinvointialueesta (34. §). Pelkkä kirjaus kielilain toteutumisesta ei siis riitä (esim. mahdollisuus saada palvelua kansalliskielillä).

Kielen laatu on monitahoinen asia. Se ei tarkoita esimerkiksi pelkästään sitä, että viesti on huolellisesti muotoiltu ja se noudattaa oikeinkirjoitusohjeita, vaan kielen on oltava myös tilanteeseen sopivaa ja vastattava asiakkaan tarpeeseen.

Esitysluonnoksessa edellytetään, että hoidon tarpeen arvioinnin laatu varmistetaan. Epäselväksi jää, mistä riittävä laatu muodostuu. Laadun varmistamisen ja valvonnan täytyy ulottua myös hoidon tarpeen arvioinnissa käytetyn tietojärjestelmän kieleen. Kotuksen havaintojen mukaan kieltä ei useinkaan ymmärretä keskeiseksi laatutekijäksi ainakaan niin, että siihen suunnattaisiin resursseja ja se otettaisiin kehittämisessä huomioon. Julkishallinnossa digitaalisten palveluiden suunnittelu ja kehittäminen tulisi kuitenkin tehdä yhteistyössä kielen ja viestinnän asiantuntijoiden kanssa. Tämä on mainittu esimerkiksi digitaalisten asiointipalveluiden laatuksiteereissa (Valtiovarainministeriö 2018, <https://vm.fi/documents/10623/12748193/Digitaalisten+asiointipalveluiden+laatuksiteerit/3fd041bf-fa12-9fa4-dc00-9bc562caeeac?t=1553006782000>).

2) Kotimaisten kielten keskus haluaa korostaa vaihtoehtoisten palvelukanavien merkitystä viranomaisten asiakaspalvelussa. Tekoälypohjaisessa hoidon tarpeen arvioinnissa käytetyn kielen rooli on suuri, kun asiointista puuttuu inhimillinen kontakti.

Tässä tapauksessa kyse on esimerkiksi siitä, osaako potilas vastata hoidon tarvetta arvioiviin kysymyksiin ja tulkitaanko potilaan vastaus hänen tarkoittamallaan tavalla. Kun potilas asioi tietojärjestelmän sijaan ihmisen kanssa, kieltä voidaan mukauttaa vastaanottajan tarpeiden mukaan ja ymmärrystä seurata reaaliajassa (esim. Raevaara, Sorjonen & Lappalainen 2013, <https://kotus.fi/kotus/julkaisut/julkaisusarjat-ja-luettelot/julkaisu-aihepiireittain/genrejulkaisut/vuorovaikutus-kelan-puhelinpalvelussa/>). Erilaiset asiointimahdollisuudet ovat erityisen tärkeitä niille ihmisille, joilla ei ole mahdollisuutta tai kykyä hoitaa asioitaan digitaalisesti. Tähän ryhmään kuuluu esimerkiksi selkokieltä tarvitsevia ja ikääntyneitä ihmisiä.

3) Kotus pitää hyvänä, että esityksessä digitaalinen ja automaatioon perustuva hoidon tarpeen arviointi edellyttää suostumusta ja että käyttäjälle jää myös mahdollisuus asiantuntija-arvioon. Kotus painottaa, että suostumuksen pyytämisen ja vaihtoehtoisen palvelukanavan tarjoamisen täytyy toteutua hallintolain 9. § mukaisesti eli käyttäen asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Erityisesti tulee huomioida haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset: heidän tosiasiallinen mahdollisuutensa antaa suostumus sekä ymmärtää ja toimia oikein hoidon tarpeen arvioinnissa.

4) Tekoälyn tuottamaan tekstiin liittyy epävarmuustekijöitä. Tekoälyn antama vastaus voi esimerkiksi näyttää loogiselta ja luottamusta herättävältä, vaikka se sisältäisi asiavirheitä (ks. esim. Tolonen & Karppinen 2026, <https://kielikello.fi/tekoaly-tekstityon-tukena/>). Ilmiselvien asiavirheidensä lisäksi kyse voi olla myös hienovaraisempien kielen merkitysten muuttumisesta, esimerkiksi velvoittavuuden asteen muutoksista. Tällaiset vivahde-erot ovat esimerkiksi hoidon tarpeen arvioinnissa tai jatkotoimenpiteiden ohjeistuksessa erittäin olennaisia. Potilaan pitää esimerkiksi tietää, onko jokin suositus vai hoidon kannalta välttämätöntä.

5) Kotus nostaa esityksestä esille kielellisiä muotoiluja, jotka pitäisi ilmaista selkeämmin:

a) Digitaalinen palvelu ja digitaalinen asiointi -sanaparien käytössä on vaihtelua. Esityksessä näillä viitataan sekä laajasti digitaalisiin palveluihin että tekoälyn tuottamaan hoidon tarpeen arviointiin, mikä aiheuttaa ristiriitaisuuksia (esim. s. 11: "Käytännössä sääntely estää digitaalisten palvelun [sic] hyödyntämisen hoidon tarpeen arvioinnissa silloin, kun digitaalinen palvelu voisi antaa potilaalle suoraan ajan vastaanotolle."). Kuitenkin hoidon tarpeen arviointi tekoälyllä on erillinen, suostumuksen vaativa palvelu, ja se tulee selvästi erottaa muista mahdollisuuksista hoitaa asioita viranomaisten kanssa digitaalisesti. Ristiriita voi syntyä esimerkiksi digitaalisen palvelukanavan ensisijaisuudesta (esim. s. 4: "--- digitaalinen asiointi on ensisijaista kaikilla hyvinvointialueilla niissä palveluissa, joihin se sopii tai niille asiakkaille, jotka siihen kykenevät.").

b) Vastuukysymykset ja toteuttaja tulee ilmaista erityisen selkeästi. Tämä on tärkeää potilaiden mutta myös sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden oikeusturvan kannalta. Esityksessä useissa kohdissa nimetään hyvinvointialue hoidon tarpeen arvion tekijänä (esim. s. 1: "hyvinvointialue voisi käyttää --- automaatiota), mutta monissa kohdissa käytetään myös passiivia (esim. s. 1: arvio tehtäisiin). Joissakin kohdissa myös potilas näyttäytyy arvion tekijänä (lausuntopalvelu, tavoitteet: "-- - potilas voisi tehdä arvion digitaalisesti ja saada arvion perusteella ohjauksen hyvinvointialueen palveluihin tai itsehoito-ohjeita.").

6) Erilaiset tavat tuottaa julkisia palveluita ja niiden tekstejä ovat ympäristövaikutuksiltaan erilaisia. Kotus kiinnittää huomiota siihen, että esitysluonnoksessa ei käsitellä tekoälyn ympäristövaikutuksia, vaikka lakimuutoksilla tekoälyn käyttö voi merkittävästi kasvaa julkishallinnon palveluissa (esim. Huomioi ympäristövaikutukset - Tekoälyn vastuullinen hyödyntäminen - Suomi.fi kehittäjille).

Lähteet:

Suomi.fi 2024. Huomioi ympäristövaikutukset - Tekoälyn vastuullinen hyödyntäminen. <https://kehittajille.suomi.fi/oppaat/vastuullinen-tekoaly/organisoii-eettinen-toimintatapa/huomioi-ymparistovaikutukset> (12.6.2026)

Raevaara, L., Sorjonen, M.-L., Lappalainen, H. 2013. Vuorovaikutus Kelan palveluissa. <https://kotus.fi/kotus/julkaisut/julkaisusarjat-ja-luettelot/julkaisuja-aihepiireittain/genrejulkaisut/vuorovaikutus-kelan-puhelinpalvelussa/> (12.6.2026)

Tolonen, R. & Karppinen, L. 2026. <https://kielikello.fi/tekoaly-tekstityon-tukena/> (12.6.2026)

Valtiovarainministeriö 2018. Digitaalisten palvelujen asiointipalveluiden laatukriteerit. <https://vm.fi/documents/10623/12748193/Digitaalisten+asiointipalveluiden+laatukriteerit/3fd041bf-fa12-9fa4-dc00-9bc562caeeac?t=1553006782000>

Uotila Eliisa
Opetushallitus - Kotimaisten kielten keskus